

MÁRIA KEGYHELYEK

A búcsújárás vallásfenomenológiai értelemben, de keresztény értelemben sem tartozik a kizárólag máriás áhítatformák közé. Hiszen ha csak történetileg is nézzük a búcsújáró helyeket és a hozzájuk vezető zarándoklatokat, azt látjuk, hogy azok elsősorban is a vallásalapítók életének helyszíneire vezetnek, másodsorban pedig azokra a helyekre, ahol az adott vallás hősei, szentjei éltek, vagy sírjuk található. A bűnbánattartás változásaival összefüggő történeti okok vezettek ahhoz, hogy napjainkban, illetőleg a az elmúlt évezredben mindinkább megnőtt a Boldogasszony tiszteletére alakított búcsújáró helyek száma.¹

A kereszténységre különösen igaz, hogy nem általános kijelentéseket tesz Istenről és emberről, hanem tanítását konkrét üdvtörténeti keretre vonatkoztatja. A vallás helyei emlékeztet, tanítást rögzítenek, az imádság helyeivé váltak. Az üdvtörténeti eseményekre való történeti emlékeztetést a tér mindenkori jelenidejéhez kötik. Ezek a helyek jelentősége tehát ebben van, s nem önmagukban, önmagukért válnak fontossá. A táj és szépsége inkább csak kulissza az üdvtörténet eseményeihez; tér, amiben az emlékezés Istenre, a szentekre, eseményekre megvalósul. A táj szépsége annyiban érdekes, hogy a teremtmő Istenre emlékeztet. A táj és az ember is teremtmény, bennük minden Teremtőt idézi. Máriának a kegyképeken és kegyszobrokban megfogható szépsége ugyaninnen ered.²

A kereszténységben a legkorábbi zarándoklatok a Szentföldre, majd Rómába, Santiago de Compostellába vezettek, s majd csak a középkor végén, különösen pedig a 16. század közepétől a trienti reformzsinat után lendült fel a közeli helyekre irányuló búcsújárások gyakorlata a Mária-tisztelet jegyében. Ez a fellendülés pedig azóta tart, még az utóbbi évszázadban, évtizedekben is látjuk példáját.³

A távoli, az ún. nagy zarándoklatok esetében a kitűzött cél elérése mellett a táj egzotikuma volt, és lehetett a vonzó. Sosem látott, vagy a szülőföldön nem látott tengerek, hegyek, idegen népek, nyelvek, kultúrák megragadták a zarándokokat. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy már a korai kegyhelyek közül is több lakott településtől távoli hegytetőn (Karmel-hegye, Sinai-hegy, Monserrat, Monte Gargano, stb.), sivatagban volt megtalálható. Am itt az embernek épp olyan érzése támadhatott, hogy közelebb kerülhet Istenéhez, vagy egyedül lehet Istennel. A

---

1 BÁLINT–BARNA 1994.

2 ZIEGENAUS 1994, 51–52.

3 BÁLINT–BARNA 1994, 17–22.

remete életforma nemcsak a keresztény ókorban, hanem a barokk vallásosságban is alternatív életformát jelentett.⁴

A Máriás kegyhelyeknek van egy sajátossága szemben a szentek sírhelyei, ereklyéi körül kialakultakkal: Máriának nincs elsődleges, testi ereklyéje, hiszen halálakor a mennybe vétetett. Legfontosabbak ún. másodlagos ereklyéi, közülük legismertebb Mária köntöse, amit az aacheni dómban őriznek, s amit a hétévente megtartott nagy zárándokünnepen közszemlére is tesznek. De említhetjük a názáreti szent házat, ami Lore-tóban látható, s amelynek kultusza hazánkban is nagyon erős (Andocs, Győr, Lorettom, misztikus védővonal).⁵ S ide sorolhatjuk a keresztény hagyomány által Máriától kapott tárgyakat, pl. a szentolvasót, vagy rózsafüzért, a vállruhát, vagyis a skapulárét.

A máriás ereklyék között sajátos helyet kaptak a „nem kézzel csinált” Mária-képek. Lukács evangélistának tulajdonítanak több keleti Mária-ábrázolást, ikont. Közülük van mind a keleti, mind a nyugati egyház tiszteletében.

A Mária-ábrázolások ikonográfiája általában valamilyen krisztológiai tartalomra utal. Csak egy példa: a máriapócsi könnyező Szűzanya ikonja ún. Hodigitria, Útmutató, amelyen Mária jobbával Fiára, Jézusra mutat: „Őt kövessétek!” A Hodigitria az ún. Lukács-képek közé tartozik, azaz a hagyomány szerint még Lukács evangélista festette a názáreti ház egyik asztalának lapjára.⁶ Emellett a leghíresebb Lukács-kép, amely kegyképpé magasztosult, a Havi Boldogasszony képe Rómában, és ennek másolatai. Hazai viszonyaink között a nem igazolható hagyomány szerint a makói Szent István plébániatemplomban őrzik az egykori szeged-alsóvárosi ferences templom eredeti kegyképét, amit a régiek a török elől a Csöpörke-tóban rejtettek el.⁷

Szinte minden kornak megvolt a maga sajátos Mária-szemlélete, s az azon alapuló Mária-tisztelete, illetőleg az azt leginkább kifejező ábrázolásmód. Egy évezreddel ezelőtt Máriát a mennyek királynéjának tartották, s ez tűnik fel mind a román trónon ülő, királyi jelvényekkel ábrázolt, mind a gótika uralkodói attribútumokkal megjelenített Mária-ábrázolásaiban. Nálunk ilyen Dénesd (Janošikovo), vagy a 20. század végéig nemzeti kegyhelyünknek számító Mariazell.⁸ A középkor vége a Fájdalmas Anya tiszteletét, s a Pietà-ábrázolások időszaka. Hazai földön több jelentős búcsújáró helyé vált, mint Sasvár (Schoßberg, Sastyn), Segesd, Nyitra, Radvány (Radvaň), Gyöngyös, vagy éppen Eger. A 15. században jelennek meg az ún. Szép Madonnák, amelyek a Mária-szobroknak sajátos csoportját jelentik a délnémet-cseh-sziléziai területeken: Mária megkoronázott alakja jellegzetes S vonalban hajlik, ölében tartja mezítelen gyermekét, a kis Jézust, akinek egy-egy alkotáson almát nyújt. E szobrok közül több kegyszoborrá magasztosult.⁹

A későbbi korok újabb sajátos megjelenítéseket hoztak. Közülük nem egy búcsújáró helyé vált. Itt említhetők a vérző és könnyező Mária-képek is, amelyekből

4 BÁLINT–BARNA 1994, 27–48.

5 GAÁL 1983, BARNA 1997.

6 PUSKÁS 1996, SZILÁRDFY 2003a.

7 BÁLINT 1980, 376–378.

8 BARNA 2003, SZILÁRDFY 1994.

9 TSCHOCHNER 1994.

Magyarországon is több található: Máriapócs, Kolozsvár, Királyfalva, Kassa, Győr, Nagyszombat, Sajópálfala, Máriavölgy, Máriagyűd, Sasvár, stb. Könnyező és vérrel verítékező képek – koruk értelmezése szerint – Máriának az emberiségért való aggodalmát mutatják. Isten, és a Boldogasszony megjelenik a történelemben.¹⁰

És ott vannak – korunk felé haladva növekvő számban – a Mária-jelenések, amelyek a Mária-tiszteletben megnyilvánuló fokozott tiszteletet mutatják. Mária int, figyelmeztet és közbenjár. A jelenések helyén Mária közvetítő szerepét ünnepeljük, közbenjárására emlékezünk. Hiszen a Mária-jelenések erre utalnak – Mária megmutatja közbenjáró hatalmát, vagy közvetlenül is csodát tesz. S e helyeken Mária szépsége felülmúlja a jelenés helyének természeti szépségeit (Lourdes, 1858; Fatima, 1917), s tette e településeket korunk legnagyobb máriás kegyhelyévé.¹¹

Mária, a jelenés révén nemcsak a helyet szentelte meg, de kijelöli a tisztelet alkalmát is a mindenkori időben. Hiszen az egyes Mária-ünnepek valamilyen keresztény tanítást, mariológiai vagy/és krisztológiai tanítást jelenítenek meg, s tesznek megközelíthetővé a keresztény hívek számára. A búcsús szezon nálunk általában Gyümölcscsoltó Boldogasszony ünnepével indul. Még jelképnek is kifejező a kettős tartalmú, Máriára és Jézusra utaló ünnep – régi neve is Conceptio Domini, Incarnatio Domini, ami azonban csak Mária igenjének következtében lett valósággá. Vagy a Visitatio ünnepe, Sarlós Boldogasszony, amikor felhangzik a Magnificat, Mária Istent dicsőítő himnusza. Vagy a legnagyobb búcsús ünnep szinte mindenhol: Nagyboldogasszony, a Dormitio és Assumptio ünnepe. Ez pedig reményt ad minden kereszténynek, hogy Mária nyomában és közbenjárásával ő is a dicsőségre jut.¹²

Mária hazai búcsújáró tiszteletének már a magyar középkorban is van nyoma. Részben a szerzetesrendek templomai révén megszorodtak a Mária-patrociniumok. Ám ez önmagában még nem jelent automatikusan búcsújáró tiszteletet. Sajnos, nem tudjuk korai meglétét igazolni az óbudai Fehéregyház búcsús kultuszának, ahol a hagyomány szerint Árpád fejedelem sírja fölé építettek egy Szűz Máriáról elnevezett templomot, jóllehet a 14–15. századi források jelentős tömegeket vonzó búcsújáró helyként említik. Néhány máriás kegyhelyünk (Máriavölgy, Máriagyűd, Bodajk, és mások) keletkezéséről szóló korai, 11. századi, legendás hagyomány nem igazolható. A középkor századaiban több kegyhelyünk kultusza alapult a magyar szentek (Szent István, Szent Imre, Szent László, Boldog Margit, Kapisztrán Szent János) vagy az Eucharisztia tiszteletén (Báta), ám a török hódoltság után ezek nem újultak meg. Helyüket a Mária-kegyhelyek vették át. A 16. századba már számos kegyhelyünk, köztük a Fájdalmas Anya tiszteletére szentelt helyünk, gyökere visszanyúlik (Sasvár, Gyöngyös, Andocs, Doroszló, Mátraverebély-Szentkút, stb.). A 17. századnak végén számos, máig virágzó máriás kegyhelyünk alakult ki. Közülük máig nagyon népszerű Szeged-Alsóváros, Máriaradna, Mátraverebély-Szentkút. Ettől a kortól válnak

10 BARNÁ 1988.

11 ZIEGENAUS 1994.

12 BARNÁ 2010, 157–160.

népszerűvé keleti Mária-ikonjaink körül kibontakozó búcsús kultuszok Mária-pócson, Kolozsváron – Füzesmikolán, Esztergomban, Klátócón (Klokočov), Kasán, Kisfaluban (Mala Vieská) és másutt. E kultuszoknak akkoriban volt egyfajta protestáns és iszlám ellenes éle, apologetikus jellege, illetőleg jelzik a katolikus restauráció diadalmas előretörését, erősödését.¹³

A 17–18. század a Mária-tiszteletnek több, külföldi eredetű formáját is meghonosította (Mariahilf, Częstochowai Fekete Mária), ám rögtön magyarrá is tette ezeket a kultuszformákat. E helyek spiritualitását Bálint Sándor rajzolta meg legszebben a *Boldogasszony vendégségében* című könyvében.¹⁴ Több máriás kegyhelyünk a magyar történelem fontos eseményével függ össze: Buda-Nagyboldogasszony (Mátyás) templom, Pétervárad, Máriapócs a török ellenes harcokkal például, ahol bizonyos csodajelek ismétlődtek iszlám-ellenes hangsúllyal, megerősítve a hitet és bizalmat, Máriának a keresztyényeket segítő szeretetében.¹⁵

Az 1990-es évekig a magyar nemzeti kegyhelynek Mariazell számított Nagy Lajos adománya, majd a barokk átépítés során épített magyar kápolnák, valamint az évszázadokon keresztül ide vezetett zarándoklatok miatt. Ide, a Szent László kápolnába temették Mindszenty József bíboros-prímást is. Hamvainak hazahozatala és a rendszerváltás után azonban mindinkább Csíksomlyó vált a magyar nemzeti kegyhellyé, ahová – a Segítő Szűzanya lábaihoz – felekezeti különbség nélkül, a magyar összetartás erejében megmerítkezendő, százezrek zarándokolnak. A püspöki kar által kijelölt hivatalos magyar nemzeti kegyhely ugyan nem Csíksomlyó, hanem Mátraverebély-Szentkút. A görög katolikus világ legnagyobb szent helye pedig Máriapócs. Mind-mind a Boldogságos Szűz tiszteletére emelt templommal, kegyhellyel.

A gyalogos zarándoklatoknak a múltba fordulás mellett ennek oka az egyén teljesítőképességének kipróbálása is. Szerveződik a Mária Út közép-európai, kárpát-medencei útvonal és kegyhelyhálózata. Felújultak napjainkra: természetközelség, kivonulás a világból, alternatív életforma – ha néhány napra is.

A hazai máriás kegyhelyeink többsége falusias településen található, gyakran különleges és szép természeti környezetben. Csíksomlyó pl. egy hegy lábánál, illetőleg a hegy tetejére épített kápolnában. Vasvár szentkútja és város széli szurdokvölgyben csakúgy, mint Mátraverebély-Szentkút. Doroszló szentkútja az egykori vízfolyás, a Mosztonga partján, Vác-Hétkápolna a várostól távol, a Duna partján található. Mária-radna, a Dél-Alföld legnagyobb kegyhelye egy Marosra nyíló völgy ölen. Bálint Sándor meg is jegyzi, hogy az alföldi emberek többsége itt látott életében először hegyeket, s ez az élménye közrejátszott a vallási élmény átélésében is, hiszen ahogy a hegyek emelkednek az ég felé, úgy vágott a zarándok lelke is a menny felé.

---

13 BÁLINT – BARNÁ 1994, 95–117.

14 BÁLINT 1944, 32–35.

15 BÁLINT – BARNÁ 1994, 98–105.

A városi kegyhelyek (pl. Eger – Szervita templom, Budapest – Krisztinaváros, Szeged-Alsóváros, Gyöngyös, Kolozsvár, Szombathely, Győr, stb.) esetében pedig az épített környezet szépsége formálhatja a vallási élményt.¹⁶

A máriás kegyhelyeken Mária szépsége önmagában is szemlélhető, hiszen Mária szeplőtelen, bűn nélkül fogant, a lelki szépség átút a földi alakon. A bűntelenség egyenlő a szépséggel. Csíksomlyón ezért énekeljük hagyományosan a latin és magyar nyelvű himnuszt: *Tota pulchra es Maria et macula originalis non eset in te* – vagy magyarul: Egészen szép vagy Mária, eredeti bűnnek terhe nincs tebenned.¹⁷ Máriát ezért mindig nagyon szépnek, kecsesnek ábrázolták és ábrázolják a kegytárggyá magasztosult képeken és szobrokon. Még a Fájdalmas Anya szobrokon, képeken is. A keleti ikonok merev szépsége, a nyugati ábrázolások (képek, szobrok) kecsessége mind-mind Mária belső lelki szépségét (=makulátlanság) sugározza.

A keleti ikonok, illetőleg kegyszobrok egy része ún. fekete Máriát ábrázol. Ilyen a nagyhírű Czeszochowai kegykép, amelynek szeged-alsóvárosi másolatát a szegedi nép eleve *Szerecsön Máriának* hívja. A feketeség a kultusz szempontjából a régiséget, hiszen az évszázados tisztelet gyertyafüstje megfoghatta a szobrot, és a keleti eredetet jelöli, ahogy az Énekek énekében olvashatjuk: *Nigra sum, sed formosa ...* (fekete vagyok, de szép ...), hiszen Keleten sötétbőrű népek laktak és laknak. A feketeség tehát a keleti eredetet is jelentheti. Ugyanilyen fekete a loretoi kegyszobor és annak hazai másolatai (pl. Máriabesnyő).¹⁸

A kegyképeken, a kegyszobrok környezetében azonban a táj csak ritkán bukkan fel, s csupán másodrendű szerepben. Mária legtöbbször minden kulissza, háttér nélkül egyedül áll, ül. Természeti táj és mesterséges táj ábrázolását látjuk a rozsnyói Mettertia ábrázoláson, vagy a pompeii kegyképen, ahol a Rózsafüzér Királynéja átnyújtja a szentolvasót Domonkosnak és Szent Katalinnak.

Ám Mária természeti csodát is tud okozni: Fatimában ismert a napcsoda, ami – más körülmények között – de megismétlődött az erdélyi Szőkefalván. Több kegyhelyünkön Mária útmutatása nyomán fakadt életet adó, egészséget nyújtó, reményt ébresztő vízforrás, ami Mária közbenjárására maga Krisztus, a Megváltó. A teremtettség gondolata és a teremtettség érzése az, ami a emberben a Isten, a Teremtő iránti vonzódást növelheti. Ez pedig megérezhető a csíki havasok világában, például Csíksomlyón, vagy az óriásira táguló égbolt alatt az alföldi Pálösszentkúton.

A táj szépsége tehát jelen van a máriás búcsújárásban. Nem elsődleges, hanem inkább csak háttér, kulissza egy üdvtörténeti folyamatban. A lelki szépségre törekvés a hívő embernél egyenlő a bűntelenségre törekvéssel. A búcsújáró helyek pedig az emberek közé jött kegyelem helyei, kegyhelyek, amelyeken mindmáig hívő emberek sokasága éli át a megbocsátó és megtisztító isteni kegyelem erejét, érezheti Mária közbenjáró, megerősítő szeretetét. Mária pedig, aki egy közlünk,

16 BÁLINT 1944, passim.

17 DOMOKOS Pál Péter.

18 BÁLINT 1943, BARNA 1997, BARNA 2004, SZILÁRDFY 2003b.

emberek közül, szép, mert *immaculata*, büntelen, méltóságos, mert a menny királynéja, várja a hozzá fordulókat a búcsújáró helyeken.

A Mária-tisztelettel és a búcsújárással összefüggésben a fenti gondolatokat legszebben Bálint Sándor fogalmazta meg. Írásom végén, kicsit hosszabban, tőle idézek:

„A radnai templom mögött elterülő erdős hegyoldal valósággal Magyar Jeruzsálem hangulatait idézi föl bennünk. Tele van kápolnákkal, szobrokkal, keresztelőkkel, amelyeknek mindegyikét jámbor szándékból emelték Radnát járó búcsúsok, magányosok és helységek vegyesen. Ezek az alkotások vagy egy-egy hittitokra emlékeztetnek, vagy az Üdvözítő földi életének mozzanatait örökítik meg, vagy Máriának anyai és királynői dicsőségét hirdetik. [...] Radna kétségtelenül vádolja a konvencióvá, meggondolásokká szikkadt vallásosságot, vádolja a mindennap gondjaiba hullott embert, de ugyanakkor biztat, hívogat is: hív az élet megünneplésére: pihenésre, eszmélésre, ujjongásra. Az élet szépség, ajándék, boldog öröm. Ennek a megvillanását és átélését, a léleknek ünneplőbe öltözködését érezni itt Radnán.”¹⁹

Irodalom

BÁLINT Sándor

1943 „A Czenstochovai Szűzanya tisztelete hazánkban”, in: Bálint Sándor, *Sacra Hungaria*, Kassa: Veritas, 36–42.

1944 *Boldogasszony vendégségében*, Kassa: Veritas.

1983 „A szögedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete III.” *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1978/79–2*, Szeged.

BÁLINT Sándor – BARNA Gábor

1994 *Búcsújáró magyarok*, Budapest: Szent István Társulat.

BARNA Gábor

1988 „A könnyező Mária-képek kegyhelyei Magyarországon a XVII–XVIII. században”, *Vigilia* 53. évf. 5. sz. 347–352.

1997 „A lorettói Boldogasszony tisztelete Magyarországon”, in: Csoma Zsigmond (szerk.), *Kapcsolatok és konfliktusok Közép-Európa vidéki életében. Tanulmányok Gaál Károly professzor 75. születésnapjára*, Szombathely, 41–56.

2003 „Mariazell és a magyar zarándoklatok”, in: Walter Brunner – Helmut Eberhart – Fazakas István – Gálffy Zsuzsanna – Elke Hammer-Luza – Hegedűs András (szerk.), *Mariazell és Magyarország. 650 év vallási kapcsolatai. A „magna Mater Austriae et Magna Domina Hungarorum” nemzetközi konferencia előadásai Esztergom (2002. május 6–9.) és Mariazell (2002. június 3–6.), Esztergom–Graz*, 71–81.

2004 „A Czestochowai Szűzanya tisztelete Közép-Európában”, in: BARNA Gábor (szerk.), „... szolgálatra ítéltél ...” *Bálint Sándor Emlékkönyve*, Szeged: Lazi Kiadó, 38–51.

---

19 BÁLINT 1944, 50–51.

2010 „A magyarok Máriája”, in: *Keresztény gyökerek és a boldog magyar élet*, Budapest: Keresztény Értelmiségek Szövetsége, 145–168.

GAÁL Károly

1983 „Auxilium christianorum”, *Szolgálat* 58, 22–28.

2009 *Az andocsi Mária gyermekei. Adatok az andocsi búcsújáróhely néprajzához* (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 23), Szeged–Dunavarsány: Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Barca Kiadó.

PUSKÁS Bernadett

[1996] „A Pócs Mária és a Kárpát-vidéki Istenszüelő-kegyképek”, in: [Janka György szerk.] *Máriapócs 1696 – Nyíregyháza 1996. Történelmi konferencia a máriapócsi Istenszüelő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára, 1996. november 4–6.* Nyíregyháza: Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, 97–116.

SZILÁRDFY Zoltán

1994 „Dénesd. Magyarországi kegyképek és -szobrok tipológiája és jelentése”, in: BÁLINT Sándor – BARNA Gábor, *Búcsújáró magyarok*, Budapest: Szent István Társulat, 327–328.

2003a „A máriapócsi kegykép ikonográfiájához”, in: SZILÁRDFY Zoltán, *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*. Budapest: Balassi Kiadó, 124–127.

2003b „A pálos rend két kegyképe: A Częstochowai és Sasvári Boldogasszony”, in: SZILÁRDFY Zoltán, *Ikonográfia – kultusztörténet. Képes tanulmányok*. Budapest: Balassi Kiadó, 117–123.

TSCHOCHNER, F.

1994 „Schöne Madonnen”, in: Von Remigius Bäumer – Leo Scheffczyk (Hrsg.), *Marienlexikon 6: EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien*, 47–48.

ZIEGENAUS, A.

1994 „Schönheit Marias”, in: Von Remigius BÄUMER – Leo SCHEFFCZYK (Hrsg.), *Marienlexikon 6: EOS Verlag Erzabtei St. Ottilien*, 51–52.

1. kép. Szép Mária típusú szobor, Sopron,
Szent Mihály-templom, 15. század.
Torma Margit felv. 2006.

2. kép. Mettertia és a Trinitas Coelestris
hegyvidéki tájba helyezve, bányász jelenetekkel,
Rozsnyó, székesegyház. Lantos Miklós felv.

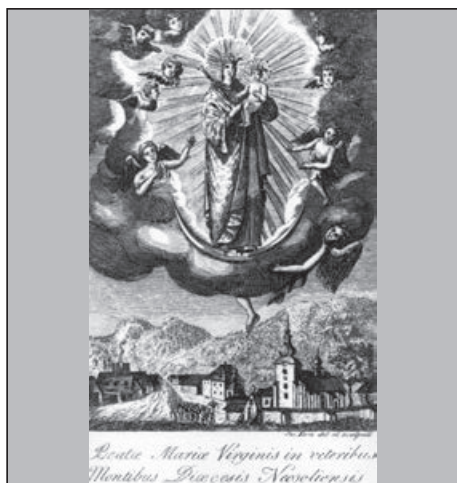

3. kép. Lorettói Madonna, 18. század eleje,
Sopron, Egyházművészeti Gyűjtemény

4. kép. Mária, a Szent Olvasó Királynéja.
A lepantói győzelem a Szent Szűz
közbenjárására. Kisoroszi, oltárkép, 18. század.

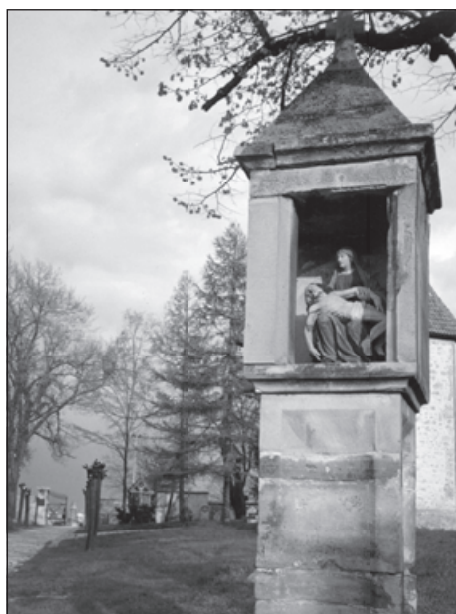
5. kép. Az óhegyi kegyszobor az Alacsony Tatra hegycsúcsaival, a kegyhelyre bevonuló zarándokokkal. 17. század, Metszet Jordánszky Elek: Magyarországbán, s az ahhoz tartozó részekben lévő Boldogságos Szűz Mária kegyelemképeinek rövid leírása. Pest, 1863. című könyvből. Jos. Kern metszete.

6. kép. A máriakálnoki kegyszobor a ligetben álló kegykápolnával. Kis szentkép, 20. század eleje

7. kép. Napba öltözött asszony: A Szögedi Segítő Szűzanya kegyképe. Jordánszky Elek – Magyarországbán, s az ahhoz tartozó részekben lévő boldogságos Szűz Mária kegyelemképeinek rövid leírása. Posenban, 1836. Domeck metszete.

8. kép. Pietà képoszlop a Soproni Szent Mihály templom kertjében. Pally Mária felv. 2006.